محتوای درسی جلسه دوم

تفاوت قواعد فقه با قواعد همسان خویش

استاد: دکتر مصطفی ذوالفقارطلب
دستیار: روناک خالدیان

تفاوت قواعد فقهی با ضوابط فقهی

ضابطه فقهی:

- جامع فروع فقهی مختص به یک باب است.
- علمای متقدم بین قواعد فقهی و ضوابط فقهی، تفاوتی قائل نمی شوند، بلکه از همه آنها تعبیر به قاعده یا کلیات یا اصول یا ضوابط می کردند.
- سپس جمعی از علما بین واژه قاعده و ضابطه تفاوت قایل شدند و متأخران نیز بر این تفاوت استقرار یافتند.

قاعده فقهی:

- قاعده فقهی، در بیش از یک باب (موضوع فقهی کاربرد دارد، ولی کاربرد ضابطه فقهی در یک باب فقهی است.
- استثنائات قاعده فقهی، بیشتر از استثنائات ضابطه فقهی است.
- قاعده فقهی، دارای عبارت مختصر و کوتاه است، اما اختصار عبارت در ضوابط فقهی شرط نیست.

تفاوت بین قواعد فقهی و قواعد اصولی

تعریف اصول فقه:

۱.القواعد التی یستنبط بها المجتهد الأحکام الشرعیة العملیة المکتسبة من أدلتها التفصیلیة.
۲. ادلة الفقه الاجمالیة

۱. به لحاظ شمولیت
۲. به لحاظ موضوع
۳. به لحاظ اسبقیت
۴. به لحاظ قوت در حجیت

تفاوت بين قواعد فقهی و قواعد مقاصدی

تعريف مقاصد شريعت:

امام غزالی: نعنی بالمصلحة المحافظة علی مقصود الشرع، و مقصود الشرع من الخلق خمسة: و هو أن يحفظ عليهم دينهم و نفسهم و عقلهم و نسلهم و مالهم، فكل ما يتضمن حفظ هذه الأصول الخمسة فهو مصلحة و كل ما يفوّت هذه الأصول فهو مفسدة و دفعها مصلحة.

شاطبی: إن الشارع قد قصد بالتشريع إقامة المصالح الأخروية و الدنيوية.

ابن عاشور: مقاصد الشرعية العامة هی المعانی و الحكم الملحوظة للشارع فی جميع أحوال التشريع أو معظمها بحيث لا تختصب ملاحظتها بالكون فی نوع خاص من أحكام الشرعية

١. به لحاظ موضوع
٢. به لحاظ اهميت
٣. به لحاظ قوت در حجيت
٤. به لحاظ حجم اتفاق و اختلاف در مضمون آن.

تفاوت قاعده فقهی با نظریه فقهی

تعریف نظریه فقهی:

قضیه فقهی کلی وابسته به یک موضوع فقهی خاص است که در آن ارکان، شروط، موانع، ضوابط، آثار و مسائل فقهی آن بحث می شود. مانند نظریه عقد، نظریه اثبات

۱. به لحاظ مضمون و موضوع
۲. به لحاظ شمولیت
۳. به لحاظ ساختار و چارچوب
٤. به لحاظ حجم
٥. به لحاظ اسبقیت

تفاوت قاعده فقهی با اشباه و نظائر فقهی

تعریف اشباه :

فروع فقهی که در اکثر موارد باهم شباهت دارند.

تعریف نظائر:

فروع فقهی که در برخی موارد باهم شباهت دارند.

۱. اشباه و نظائر فقهی اعم از قواعد فقهی است.
۲. اشباه و نظائر فقهی ناظر بر فروع و جزئیات متشابه است؛ ولی قواعد فقهی ناظر بر کلیات فقهی (جامع جزئیات فقهی) است.

تفاوت قواعد فقهی با فروق فقهی

تعریف فروق فقهی:

فروق فقهی عبارت است از بیان موارد افتراق بین دو چیز متشابه در مفاد مختلف در حکم و علت.

مثال: تفاوت بین شهادت و روایت

1. قواعد فقهی، ناظر مسائل فقهی متشابه به لحاظ شکل، معنی و حکم است؛ ولی فروق فقهی ناظر فروع فقهی متشابه به لحاظ شکل است.
2. قواعد فقهی ناظر بر رابط جامع بین فروع فقهی است؛ ولی مسائل فقهی ناظر بر اسباب افتراق بین جزئیات متشابه است.

تفاوت قواعد فقهی با مسأله فقهی

مسأله فقهی:
عبارت از حکم یـک موضـوع خاص فقهی مانند نماز، فروع آن، روزه یا بیع؛ انواع حدود و فروع آن

در قواعد فقه، موضوعات متعدد فقهی مورد بحث و بررسی قرار می گیرد بر خلاف مسأله فقهی که به یک موضوع فقهی اختصاص دارد.
قاعده فقهی یک قضیه کلی است ولی مسأله فقهی در قالب یک مسأله (مثال) فقهی می باشد.